

Рецензія

**на дисертацію Закаблуківської Ольги Олександрівни
на тему:**

**"Психологічні особливості розвитку мисленнєвих операцій молодших
школярів на інтегрованих заняттях в закладах позашкільної освіти»,
поданої**

**на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю: 053 - Психологія**

Перетворення України в розвинену європейську державу пов'язано із спрямуванням загальної середньої та позашкільної освіти на розвиток особистості, яка володіє умінням мислити, завжди зрозуміла у викладі своїх думок людям, які її оточують, вміє аналізувати непередбачені життєві і навчальні ситуації, доводити та спростовувати, робити обґрунтовані висновки. Успіх у становленні такої особистості залежить від розвинених мисленнєвих операцій. Виходячи з вище зазначеного, дисертаційне дослідження, присвячене презентації психологічних особливостей розвитку мисленнєвих операцій молодших школярів на інтегрованих заняттях в закладах позашкільної освіти є вельми актуальним для системи загальної середньої та позашкільної освіти в Україні.

Дисертаційна робота відзначається збалансованістю теоретичного та емпіричного матеріалу, характеризується обґрунтованістю нових наукових положень. Авторкою дисертації у цілому коректно визначено об'єкт, предмет, мету дослідження, а також наукові завдання. Структура дисертації є досконалою за логікою та послідовністю викладення наукового матеріалу.

У роботі здійснено ґрунтовний аналіз змісту мисленнєвих операцій: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, абстрагування та класифікація. Доведено, що результати однієї мисленнєвої операції виступають основою для здійснення наступної операції, створюючи своєрідний когнітивний цикл, в якому кожна наступна операція збагачується й вдосконалюється на основі попередньої. Цінним доробком дисертантки є розроблена авторська модель розвитку мисленнєвих операцій молодших школярів у закладах позашкільної

освіти, яка ґрунтується на когнітивному підході та передбачає, що розвиток мисленнєвих операцій молодших школярів відбувається у процесі інтегрованого навчання. У роботі здійснено системний аналіз інтегрованих занять з розвитку операцій мислення молодших школярів у закладах позашкільної освіти,

На констатувальному етапі дослідження Ольгою Олександрівною було сформовано діагностичний інструментарій щодо виявлення рівнів розвитку операцій мислення в молодших школярів. Було представлено специфічні характеристики високого, середнього та низького рівнів розвитку мисленнєвих операцій молодшого школяра. Було здійснено кількісний та якісний аналіз реального рівня розвитку операцій мислення серед учнів молодшого шкільного віку в закладі позашкільної освіти. Завдяки кореляційному аналізу Пірсона доведено, що операції мислення не існують ізольовано одна від одної, а навпаки, підтримують та підсилюють одна одну, формуючи цілісний мисленнєвий процес у молодшого школяра.

Ольгою Олександрівною розроблено та апробовано програму з розвитку операцій мислення у молодших школярів на інтегрованих заняттях в закладах позашкільної освіти. На контрольному етапі дослідження було підтверджено ефективність використання інтегрованого навчання в закладах позашкільної освіти для розвитку мисленнєвих операцій у учнів молодшого шкільного віку. Було виявлено позитивну динаміку зазначеного розвитку. Цінним практичним доробком дисертантки є розроблені методичні рекомендації для психологів та педагогів, що спрямовані на розвиток мисленнєвих операцій у молодших школярів. У межах названих рекомендацій представлено напрями дослідницької діяльності, приклади проблемно-пошукових завдань молодшого школяра, що сприяє, перш за все, розвитку надпредметних компетентностей молодшого школяра. Запропоновані рекомендації передбачають врахування вікових особливостей учнів та специфіку освітнього процесу у початковій школі. Рекомендації є гнучкими у застосуванні, що дозволяє адаптувати їх до умов конкретного навчального

середовища та індивідуальних потреб учнів. Тому їх доцільно використовувати як у позашкільній освіті, так і у загальній середній освіті.

Визначені О. О. Закаблуківською завдання дослідження можна вважати розв'язаними, що підтверджують загальні висновки, викладені у дисертації. Висновки повні та ґрунтовні. Результати та висновки дисертаційного дослідження з достатньою повнотою відображені у публікаціях дисертантки.

Між тим при загальному позитивному враженні від роботи вважаємо за необхідне виказати такі побажання та рекомендації.

1. У науковій новизні дослідження (с.16) зазначено, що системний аналіз інтегрованих занять з розвитку операцій мислення молодших школярів у закладах позашкільної освіти, дозволив визначити психолого-педагогічні умови їх застосування. Проте, такі умови у дослідженні не чітко не окреслено.
2. Необхідно посилити методологічну складову першого розділу дослідження. Виходячи з теми дослідження та назви першого розділу, вважаємо доцільним розкрити реалізацію в освітньому процесі компетентнісного, діяльнісного та акмеологічного наукових підходів.
3. Вважаємо за необхідне доопрацювати термінологію дослідження. Так, у дослідженні зазначено, що відбувається і процес формування, і процес розвитку мисленнєвих операцій. Наприклад, в емпіричному дослідженні скрізь подано рівні сформованості мисленнєвих операцій. Має бути лише розвиток зазначених операцій. Формування мисленнєвих операцій здійснюється у дошкільному віці. «Команда робота» в роботі подано як метод навчання (с.50). Це форма роботи. Вживається термін «ігрові методики» (с.165, 170, 172). Це «ігрові завдання». Враховуючи, що методика передбачає створення алгоритмів, які чітко окреслюють послідовність дій у здійсненні певного процесу, то представлені рекомендації є не методичними, а психолого-педагогічними.

4. Програма, спрямована на розвиток мисленнєвих операцій молодших школярів представлена в таблиці на с. 133 - 134. Проте, окреслена програма потребує уточнень. Так, запропонований формат «мета» і «завдання» представлений лише в аспекті формулювання навчальної мети. Важливо окреслити, принаймні спрямування завдань, які будуть запропоновані учням у межах певної теми, а у додатках представити опис цих завдань. Обов'язково треба вказати, якими компетентностями мають володіти молодші школярі у результаті опанування названої програми. На сторінці 133 зазначено, що програма подана у додатку Ж. Проте, такого додатку немає. На с.135 зазначено, що на заняттях використовувалися підручники. Треба обов'язково вказати, які підручники можна використовувати при вивченні окреслених тем програми з фізики, хімії, географії тощо для молодшого школяра.

Означені зауваження і пропозиції не зменшують наукову та практичну цінність проведеного О.О. Закаблуковською дисертаційного дослідження, що дозволяє зробити наступний висновок.

Висновок. Дисертація О.О. Закаблуковської на тему: "Психологічні особливості розвитку мисленнєвих операцій молодших школярів на інтегрованих заняттях в закладах позашкільної освіти», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю: 053 - Психологія, за своїми актуальністю, науково-теоретичним рівнем, новизною постановки та розв'язанням проблем, практичним значенням відповідає вимогам до оформлення дисертацій і може бути рекомендована до захисту на засіданні разової спеціалізованої вченої ради.

Рецензент:

доктор педагогічних наук, професор

